

Nyt fra historisk Videnskab

De fleste historikere, selv de der beskæftiger sig med 1700-tallets nordiske historie, må vist erkende, at deres viden om Gustaf III's hustru, den danskfødte prinsesse — Frederik V's og dronning Louises datter — *Sofie Magdalene*, er yderst sparsom. Samtidens dom er uden større reservation blevet eftertidens: hun havde et nydeligt ydre, men hun var genert, tilbageholdende, indesluttet, passiv og ganske uden den esprit og åndfuldhed, som ellers kendetegnede det svenske hof på Gustaf III's tid. Kort sagt, Sofie Magdalene var ikke den kvinde, en mand med Gustafs »interessant nervøst urolige« temperament kunne føle sig tiltrukket af. Efter nogle års ægteskab skrev han da også til broderen, at »hvis man ikke var en Prometheus og kunne stjæle en gnist af den hellige ild, ville man aldrig kunne få liv i denne statue af en kvinde, og man skulle endda have brug for en hel ildebrand, én gnist ville ikke være nok«. Ikke underligt, at Sofie Magdalene i de talrige værker, der er skrevet om Gustaf III, altid kun har figureret som en statist.

Derfor vækker det umiddelbar forundring, at der i Sverige er udkommet en biografi på ikke mindre end to bind om Sofie Magdalene, *Gustaf III:s hustru. Sofie Magdalene I.* og *Ensam Drottning. Sofie Magdalene II.* Stockholm 1958—1959. Forfatteren *Gerd Ribbing* er en kendt dagbladsjournalist med hverdagsspsykologi som speciale. Førstedelen skildrer Sofie Magdalenes halvtriste barndom i Danmark og hendes ægteskab i Sverige indtil 1783, medens det andet bind beretter om de sidste 30 år, hvor ulykkerne for alvor strømmede indover Sofie Magdalene, der inden sin død i 1813 skulle nå at opleve mordet på ægtemanden, sønnens afsættelse og landflygtighed samt at hilse på den nye kongeslægts stamfader, Jean Baptiste Bernadotte og hans søn Oscar. Efter endt læsning er man ikke i tvivl om, at emnet fuldtud kan bære en så bred og i bedste forstand populær fremstilling. Al bekymring med hensyn til forfatterindens kompetence bortvejres, når

man ser med hvilken omhu, ja næsten ildhu, hun har bearbejdet trykt som utrykt materiale i arkiver og biblioteker både i Sverige og i Danmark. Hun er helt fortrolig med memoirer, dagbøger og breve fra kredsen omkring det gustavianske hof, og øser i rigt mål af dette stof. Men først og sidst har hun benyttet *Sofie Magdalenes egne breve* til Gustaf III; og denne førsteklasses, hidtil stort set uudnyttede kilde, har Gerd Ribbing vidst at håndtere med stor dygtighed. Hendes fremstilling er meget rig på citater, der imidlertid aldrig føles tyngende, men glider naturligt sammen med den øvrige text.

Allerede Alexander Roslins maleri af Sofie Magdalene fra 1774 på omslaget af 1. bind forbereder læseren på, at man vil møde en anden person end den lidt stive dame, man kender fra C. G. Pilos repræsentationsportræt fra 1765. Gennem brevene til ægtemanden lærer vi da også en kvinde at kende, om hvis positive menneskelige kvaliteter der ikke kan være tvivl. Sofie Magdalene var ingenlunde kun kølig, stiv, kedelig og lidt dum. Hun viser sig at være en varm, undertiden næsten sødmefyldt, trofast, hengiven, pligtopfyldende, kærlig og loyal hustru, hvis tanker og følelser udelukkende var viet ønsket om at gøre Gustaf lykkelig.

En biograf fristes let til at gøre sin hovedperson til en »helt«, og Gerd Ribbing er faldet for denne fristelse. De, ganske vist få, ufordelagtige bemærkninger, vi kender fra samtidige om Sofie Magdalenes tøjlæde og forfængelighed — hun måtte kaste et (beundrende?) blik i ethvert spejl, hun passerede — vurderer Gerd Ribbing korrekt som småting. Mindre rigtigt er det måske, at hun taktfuldt undlader at gå nærmere ind på Sofie Magdalenes stædighed og manglende evne til at tilgive og glemme, når det gjaldt sager, hvor hun med rette følte sig alvorlig krænket. Dette gælder først og fremmest forholdet til enkedronningen, Louise Ulrikka, der i enhver henseende var Sofie Magdalenes modpol. Det må ærligt indrømmes, at svigermoderens optræden overtrådte enhver grænse for det tilladelige, og Gerd Ribbing har vidst at udnytte disse kendsgerninger med stor effekt. I forholdet til svigermoderen fremstår Sofie Magdalene som den uskyldsrene og hvide, medens Louise Ulrikka er selve heksen i eventyret. Nordens Semiramis, rokokoprinsessen, som i 1740'erne havde charmeret alle ved sin skønhed, sit vid, sin esprit, sit sprudlende konversationstalant og sin franskprægede elegance, var blevet en karrikatur af sig selv. Livets modgang havde ikke bragt de bedste egenskaber hos hende til blomstring.

For Gustaf III's holdning til hustruen blev moderens udpræget negative indstilling til hende aldeles afgørende. Det for-

tæller mere om Gustaf end om Sofie Magdalene, når man ser, hvor svingende han var i sin bedømmelse af hende, alt efter hvor stærkt indflydelsen fra moderen gjorde sig gældende (I, s. 164, 204, 210, 223). Det er ikke noget ubetinget sympatisk billede, man får af »tjusarkonungen«. At han har følt sig som mellem scylla og carybdis forklarer, men retfærdiggør ikke hans uvenlige, ikke sjældent illoyale adfærd overfor hustruen. Trods Gerd Ribbings betoning af, at de to ægtefæller tilbragte mange lykkelige timer i hinandens selskab — når ellers Louise Ulrikka kunne lade dem være i fred — føler man sig ikke overbevist herom. Kun på ét punkt synes de at have kunnet finde hinanden: de var begge fascineret af teatrets verden. Men også her var forskellen større end i ligheden. Medens hun befandt sig vel ved at være tilskuer i den store hofloge, foretrak Gustaf at iagttage Thalias kunst fra en mindre gitterloge. Hans urolige temperament gjorde det uudholdeligt for ham at blive siddende stille så længe, som forestillingen varede, og som det var nødvendigt for den, der skulle repræsentere og være centrum i den store kongelige loge i Operaen. Helst ville han selv agere.

Det var Sofie Magdalenes manglende evne til at konversere åndfuldt (hun talte sagte og læspede en anelse) om de bøger, hun havde læst, som gav de fleste den opfattelse, at hendes intelligens var ringe og hendes interesse for litteratur og kunst lig nul. Også på dette punkt har Gerd Ribbing forsøgt at rehabilitere den svenske dronning. På grundlag af fortegnelser over hendes bibliotek, hvis væsentligste bestanddel var de bøger, hun som 20-årig havde fået med fra Danmark i 1766, mener forfatteren at kunne drage den slutning, at Sofie Magdalene havde en omfattende og solid boglig dannelse, og at hun til stadighed holdt sig à jour med tidens moderne litteratur. En række udsagn fra folk, der har stået dronningen nær, peger i samme retning, og hendes alsidige sprogkundskaber synes også tilstrækkeligt dokumenteret. Som den eneste ved hoffet skrev hun et fejlfrit fransk. Det kan vel næppe heller udelukkende betragtes som tom smiger, når madame de Staël om sit ophold i 1813 i Stockholm bl. a. skrev, at Sofie Magdalene »analyserede mine bøger som en begavet kvinde, hvis dømmekraft viste lige så megen grundighed som forståelse« og, at »der aldrig var nogen, der havde virket så imponerende på mig som dronningen. Jeg vovede næppe at svare hende, så slået blev jeg af den kongelige glorie, som strålede omkring hende — den indgav mig endog en sådan ærbødighed, at jeg dirrede« (II, s. 279).

En enkelt blandt Sofie Magdalenes nærmeste, svigerinden

Hedvig Elisabeth Charlotte, havde dog en fornemmelse af, at dronningen var mere kompliceret end som så. I sin berømte *dagbog* gav den 20-årige hertuginde i 1779 en karakteristik af dronningen, hvor hun gør aktiver og passiver op. Hun slutter med »uagtet sin statelige skikkelse, gør hun ikke så behageligt og tiltalende et indtryk som så mange andre, der er mindre smukke end hun. Men dette beror sikkert på hendes livløshed og automatiske bevægelser« (I, s. 298). Mon vi ikke her finder nøglen til forståelsen af, hvorfor Sofie Magdalene trods alle sine gode egenskaber ikke genstråler det skimmer, der låg över Gustafs dagar? — Hun manglede det undefinerbare: charme.

Sofie Magdalene hørte til de stille eksistenser, for hvem livet ved hoffet med dets ubønhørlige fordring om udvendighed og repræsentativ optræden har stillet næsten umenneskelige krav. Gerd Ribbing mener, sikkert med rette, at hun på sin vis åndede lettet op, da hun blev enke, og endelig kunne føre sit eget stilfærdige liv, som hun selv ønskede det. Kun pligtfølelse, dyb religiøsitet, og opdragelse i den tro, at hun af Gud var udvalgt til denne skæbne, gjorde det muligt for hende at komme helkindet gennem tilværelsen. Kun få af hendes samtidige havde sans for det guld, der ikke glimrede, og først en sen eftertid skulle blive istand til at vurdere hende efter fortjeneste. Sofie Magdalene kunne ikke have fået en bedre forsvarer end Gerd Ribbing. Mod hendes fremstilling kan der kun rettes få og uvæsentlige indvendinger. De bemærkninger, der gøres om de politiske forhold, virker påklistrede og står uformidlede. Som konklusion må siges, at Gerd Ribbing i en sjælden grad forener forskerens grundighed og historikerens sagkyndighed med den rutinerede skribents evne til at give en fænglende og læseværdig skildring af fortiden. Bøgerne om Sofie Magdalene indtager en smuk plads blandt de mange populære biografier over svenske regenter, der er udkommet i de senere år.

Kirsten-Elizabeth Jessen.

Den gamle *Cambridge Modern History*, der udkom i årene mellem århundredskiftet og første verdenskrig, har vel været en af de mest benyttede håndbøger i verdenshistorie og er da også flere gange blevet genoptrykt. Skønt med sit væld af oplysninger stadig et uvurderligt hjælpemiddel, er den unægtelig nu noget forældet. Mange områder har siden da for første gang været genstand for systematiske undersøgelser, og den afgrænsning af det historisk væsentlige og virksomme, som Lord Acton pålagde redak-